

De dynamiek van het jonge Nederlands: sporen van tussentaalhomogenisering in Vlaamse tienerchattaal?

Benny DE DECKER¹

Abstract

It has been hypothesized that the inherently variable and heterogeneous Flemish *tussentaal*, the supralocal colloquial variety of Dutch, is subject to a (sub)standardization process (Taeldeman 2008). This paper reports on the use of twelve supposedly pan-Flemish substandard features by Flemish teenagers in a large corpus of informal chat conversations (more than two million words), in which both the central Brabantic area and the eastern and western peripheral provinces are represented. It investigates the extent to which the data corroborate this homogenization hypothesis. From a methodological point of view, it intends to check whether research on written chat data offers a valid alternative for variational linguistic research on spoken language.

1. INLEIDING

Al decennialang vormt de zogenaamde *tussentaal* een prominent topic binnen de Vlaamse variatielinguïstiek (bv. Taeldeman 1992; Vandekerckhove 2005; Rys & Taeldeman 2007; Taeldeman 2008; De Caluwe 2009; Lybaert 2011). Deze informele omgangstaal omvat het continuüm tussen standaardtaal en dialect. Hoewel tussentaal intussen de facto de moedertaal is van heel wat jonge Vlamingen (Cajot 1998: 1005; De Caluwe 2009: 17) en de “ongemarkeerde” voertaal van heel wat entertainmentprogramma’s en fictieseries op de Vlaamse televisie blijkt (Van Hoof 2013: 532), lijkt ze inherent geassocieerd te blijven met heterogeniteit en instabiliteit, omdat de invulling ervan varieert naargelang van individuele, contextuele, sociale en geografische factoren. De inherent variabele tussentaal laat zich dan ook handig beschrijven met behulp van het zgn. ‘schuifknoppenmodel’ (De Caluwe 2009: 17-19), dat niet alleen rekening houdt met “de objectieve talige realiteit dat omgangstaal en standaardtaal voor de overgrote meerderheid aan fonologische, lexicale, morfosyntactische kenmerken overlappen” (zie ook Plevoets 2008: 175), maar ook met het feit dat “de keuze voor een omgangstalige of standaardtalige variant in Vlaanderen vaak geen alles-of-niets-kwestie is”. De positie van elke schuif-

¹ Met dank aan Reinhild Vandekerckhove, Nina Verhaert en Sarah Bernolet (allen UAntwerpen) en twee anonieme reviewers voor hun commentaren en suggesties bij eerdere versies van dit artikel.

knop in het model – die voor een bepaalde variabele de mate van (sub)standaardtaligheid representeert – hangt volgens De Caluwe (2009: 18) af van verschillende parameters die met het linguïstische kenmerk zelf (geografische spreiding, frequentie, etc.) en met de percepties van de spreker te maken hebben.

Taeldeman (2008: 28) stelt echter dat zich “steeds duidelijker [...] de contouren af[tekenen] van een zich min of meer stabiliserende *tussentaal*”, waarin de variabiliteit geleidelijk aan wordt afgevlakt. Die “stabilisering/uniformisering” wordt volgens Taeldeman (2008: 30-31) in de hand gewerkt door enkele dialectogene elementen die in grote delen van Vlaanderen endogeen zijn en in spontaan taalgebruik frequent voorkomen, maar desondanks niet tot de (van oorsprong noordelijke) standaardnorm behoren. Het zijn die “tertiaire dialectkenmerken” (Rys & Taeldeman 2007: 3) waarop in deze paper wordt gefocust.

In dit onderzoek² wordt namelijk nagegaan in welke mate die ‘algemeen Vlaamse tussentaalmarkers’, waarvan de precieze selectie wordt toegelicht in § 3, voorkomen in het spontane en informele taalgebruik van de huidige generatie Vlaamse tieners. Adolescenten worden binnen de taalgemeenschap doorgaans beschouwd als “the linguistic movers and shakers” (Eckert 1997: 52). Tienertaal wordt met andere woorden gewoonlijk net *niet* in verband gebracht met stabiliteit of met standaardiseringsprocessen, integendeel zelfs. Die leeftijdscategorie blijft in dit type variationeel onderzoek dan ook vaak onderbelicht. Niettemin lijkt het interessant om na te gaan of het informele en spontane taalgebruik van jongeren sporen vertoont van een dergelijk homogeniseringsproces. Zij zijn namelijk de kinderen van de generatie die traditioneel met de opmars van tussentaal wordt geassocieerd, i.e. de twintigers aan het einde van de jaren tachtig en het begin van de jaren negentig (Van Istendael 1989; Taeldeman 1992) en de rol van adolescenten als trendsetters mag ook niet onderschat worden. Tegelijk spreekt het voor zich dat de resultaten van deze analyses niet zomaar gegeneraliseerd mogen worden, want ze zijn niet noodzakelijk representatief voor ontwikkelingen in de algemene omgangstaal.

Hoewel tussentaal bijna automatisch geassocieerd wordt met spreektaal, bestaan de data in dit geval niet uit gesproken taalmateriaal, maar uit een omvangrijk corpus van geschreven tienerchattaal. Niet-standaard taalgebruik vindt tegenwoordig namelijk ook zijn weg naar informele geschreven genres binnen allerlei elektronische media (zie § 2).

De laatste decennia heeft de studie van *Computer-Mediated Communication* (CMC) zich binnen de linguïstiek ontwikkeld tot een nieuwe, volwaardige tak. Elektronische, geschreven corpora zijn immers doorgaans relatief eenvoud-

² Deze paper presenteert de resultaten van een onderzoek dat kadert in een doctoraatsproject. Vanwege de beperkte omvang van deze bijdrage is het onvermijdelijk dat er voor een meer uitvoerige toelichting soms moet verwezen worden naar het proefschrift (De Decker 2014).

dig te verzamelen en laten een behoorlijk efficiënte verwerking toe. Eén subgenre van CMC krijgt daarbij vaak bijzondere aandacht, namelijk de informele en spontane chattaal die – voornamelijk door de jongere generaties – op *Instant Messaging*-kanalen tijdens synchrone conversaties wordt geproduceerd (zie Androutsopoulos 2011a). Vanwege hun uitgesproken spreektaalige karakter (Schlobinski 2005: 132) worden die chatgesprekken regelmatig als alternatief corpus ingezet voor traditioneel variatielinguïstisch en sociolinguïstisch onderzoek over bijvoorbeeld taalcontact, ontleening en *code-switching* (bv. Androutsopoulos 2006, 2013; Leppänen & Piirainen-Marsh 2009; Leppänen et al. 2009; De Decker & Vandekerckhove 2012a) of genderverschillen (bv. Huffaker & Calvert 2005; Kapidzic & Herring 2010).

Chatspeak kan echter niet zomaar worden beschouwd als ‘geschreven spraak’. Het is een apart genre, dat behalve spreek- en schrijftalige elementen ook typische, genregebonden eigenschappen vertoont. De eigenheid van chattaal wordt vaak omschreven in termen van twee basisprincipes (Vandekerckhove & Nobels 2010: 658-659): (1) schrijf zoals je spreekt (het ‘spreektaalmaxime’) en (2) schrijf zo snel mogelijk (het ‘beknoptheidsmaxime’). Androutsopoulos (2011b: 149) onderscheidt nog een derde principe, dat refereert aan de verschillende strategieën die chatters inzetten om de afwezigheid van intonatiepatronen en gelaatsuitdrukkingen te compenseren. Dat laatste principe resulteert net zoals het beknoptheidsmaxime in creatief en innovatief taal- en spellingsgebruik, door Androutsopoulos (2011b) ‘new vernacular’ genoemd: allerhande afkortingen en acroniemen (bv. *mss* ‘misschien’, *brb* ‘be right back’), emoticons (bv. *:p*) en het *flooden* van letters (bv. *baaaaaby*) (zie ook De Decker 2014). Het eerste principe leidt er dan weer toe dat ‘old vernacular’-features die normaliter enkel in gesproken taal opduiken, zoals supralocale en dialectogene niet-standaard elementen, hun weg vinden naar een geschreven genre.

In deze paper wordt de gebruiksfrequentie van een exhaustieve set van prominente tussentaalmarkers bekeken (zie § 3) in de chattaal van Vlaamse tieners. Het doel is om zo inzicht te krijgen in de dynamiek van het jonge Nederlands en eventuele substandaardiseringsprocessen op het spoor te komen. Daarbij moet echter rekening worden gehouden met het feit dat chattaal geen perfecte afspiegeling biedt van gesproken omgangstaal. Zo wordt doorgaans geen accurate weergave van een of andere variëteit nagestreefd: voor chatters lijkt het te volstaan om een regionaal gekleurde stijl te creëren die hen de nodige authenticiteit garandeert (Androutsopoulos 2010: 749; Androutsopoulos & Spreckels 2010). Daarnaast is het niet onmogelijk dat in *chatspeak* het hierboven beschreven beknoptheidsmaxime sowieso in het voordeel van de kortste varianten werkt, ongeacht hun standaard- dan wel substandaardtalige status. Tot slot bevorderen schrijftaalautomatismen wellicht in zekere

mate de productie van de officiële spelling en (lexicale, morfologische, ...) Standaardnederlandse vormen. Daarom moeten de resultaten binnen de context van het genre geïnterpreteerd worden en is er dus per definitie voorzichtigheid geboden bij de extrapolatie ervan naar gesproken omgangstaal. De vraag is bijgevolg wat de voordelen en vooral de beperkingen zijn van het gebruik van chatmateriaal als alternatief corpus voor de studie van taalvariatie – en of het daar überhaupt wel geschikt voor is.

In de volgende paragraaf worden de samenstelling en de particulariteiten van het gebruikte chatcorpus besproken. In § 3 worden de selectie van de linguïstische variabelen en de gehanteerde methodologie toegelicht en de verschillende onderzoeksvragen gebundeld. De resultaten van de kwantitatieve analyses worden gepresenteerd in § 4 en in § 5 worden ten slotte de voornaamste conclusies samengevat.

2. CORPUS

Dit onderzoek is gebaseerd op een verzameling van chatconversaties, die tussen 2007 en 2013 werden geproduceerd door in totaal bijna 28.000 Vlaamse tieners van 13 tot 20 jaar oud. Het corpus bevat ruim twee miljoen woorden (zie tabel 1).³ De data zijn zonder uitzondering afkomstig van bekende chatplatforms: voornamelijk het – intussen verdwenen – *Instant Messaging*-kanaal MSN, maar ook de sociaalnetwerksites *Netlog* en *Facebook*. Het MSN- en Facebookmateriaal werd verzameld door de auteur van deze paper, door de promotor van het doctoraatsproject waarbinnen dit onderzoek kadert en door studenten van de Universiteit Antwerpen. De Netlogdata werden verzameld door de onderzoeksgroep CLiPS (Computational Linguistics & Psycholinguistics, Universiteit Antwerpen). Hoewel het merendeel van het corpus bestaat uit prototypische synchrone chatconversaties met ‘live’ interacties tussen twee of meer tieners (op MSN of Facebook Chat), bevat het Netlogmateriaal ook nog asynchrone communicatie, zoals korte profielteksten, blogberichten en commentaren bij foto’s (die weliswaar vaak uitmonden in een gesprek). Daarnaast moet worden opgemerkt dat de MSN- en Facebookchatters quasi uitsluitend met bekenden converseerden, terwijl dat bij de Netlogparticipanten niet noodzakelijk was. Het feit dat hechte sociale netwerken in de regel het gebruik van *vernacular* stimuleren (Milroy & Llamas 2013: 413; Paolillo 2001) en dat synchrone CMC doorgaans informeler zou verlopen (Herring 2001: 617), zou dus kunnen impliceren dat de Netlogdata in het algemeen een standaardtaliger karakter hebben. De impact van het medium op de productie van de verschillende linguïstische variabelen in dit onderzoek werd

³ Exclusief nicknames en systeemmeldingen.

dan ook systematisch onderzocht in De Decker (2014). Statistische analyses (a.h.v. een *generalized linear mixed-effects model*, cf. § 3) brachten echter geen consistent effect van medium op de productie van de verschillende substandaardvarianten aan het licht. Daarom kan er in de analyses zoals ze hieronder worden gepresenteerd, abstractie gemaakt worden van het chatkanaal waarin de conversatie tot stand is gekomen.

Tabel 1: Het chatcorpus met de subcorpora

Regio	# woorden	# posts	# chatters
Brabant-Antwerpen	1.141.896	238.646	507
Limburg	339.646	57.571	9.470
West-Vlaanderen	556.566	116.173	18.004
Totaal corpus	2.038.108	412.390	27.981

Voor elke chatter beschikken we over de volgende informatie: woonplaats (gemeente of provincie)⁴, geslacht en leeftijd. Die twee laatste factoren worden in deze bijdrage echter niet afzonderlijk besproken (maar wel in De Decker 2014). De focus komt hier volledig op regionale variatie te liggen. De data vertegenwoordigen de drie voornaamste Vlaamse dialectgebieden⁵: de centrale Brabants-Antwerpse regio en de oostelijke en westelijke periferie, resp. Limburg en West-Vlaanderen. Oost-Vlaanderen, dat vanuit dialectologisch oogpunt traditioneel als een fragmentarisch en heterogeen gebied wordt beschouwd (Vandekerckhove 2009: 83), wordt bij gebrek aan een representatief corpus buiten beschouwing gelaten. Alle chatconversaties gebeurden intraregionaal. De factor ‘sociale klasse’ kon in dit onderzoek niet als onafhankelijke variabele geoperationaliseerd worden, hoewel er de laatste jaren een brede consensus is ontstaan dat tussentaalgebruik correleert met de socio-economische achtergrond van de sprekers (zie o.m. Plevoets 2008; 2013). Zo formuleert o.a. Taeldeman (2008: 42) de hypothese dat “de hogere klasse [...] toch de doorslag zal geven in de verdere uitbouw van (de) Vlaamse tussentaal”.

⁴ We beschikken enkel over informatie over de *huidige* woonplaats en dus niet over de herkomst van de chatter of zijn ouders. De bijdrage van een pas naar Antwerpen verhuisde West-Vlaming wordt dus tot het Brabants-Antwerpse materiaal gerekend. Weliswaar worden de data hierdoor onvermijdelijk enigszins vertoebeld, maar we durven te veronderstellen dat het aantal chatters groot genoeg is om voldoende representativiteit te garanderen: het lijkt immers bijzonder onwaarschijnlijk dat het gros van de informanten in hun kinder- of tiener-tijd een verhuis van de ene provincie naar een andere meemaakte. Bovendien hebben de leden van de peergroup (die veelal in dezelfde regio wonen, bv. klasgenoten, leden van dezelfde sportclub of jeugdbeweging) op die leeftijd doorgaans een minstens even grote invloed op het taalgebruik als pakweg de ouders.

⁵ De afbakening daarvan valt noodzakelijkerwijs samen met de provinciegrenzen. Er wordt dus abstractie gemaakt van enkele intraregionale bijzonderheden die talige variatie kunnen veroorzaken, zoals de verschillen tussen het Kustwestvlaams en het continentale West-Vlaams (Devos & Vandekerckhove 2005) of het feit dat de westrand van de provincie Limburg al van oudsher onder Brabantse invloed staat terwijl het centrum en het oosten eerder op de Rijnlandse dialecten gericht waren (Vandekerckhove 2009: 85-86).

Uit de cijfers in tabel 1 blijkt overigens ook dat de individuele bijdragen van de chatters soms sterk kunnen verschillen. Met name voor de Brabants-Antwerpse regio beschikken we over veel taalmateriaal van een – in verhouding – relatief beperkt aantal chatters. Voor de perifere regio's hebben we globaal genomen minder taalmateriaal, maar wel van veel individuen. Die discrepanties hebben we zo goed als mogelijk opgevangen met behulp van de statistische verwerking (cf. § 3).

3. ONDERZOEKSOPZET

De verspreiding van tussentaal wordt vaak gekoppeld aan een Brabantse invloed (zie o.m. Goossens 2000; Willemyns 2005) en tussentaalmarkers worden soms expliciet als expansieve brabantismen benoemd (zie bv. Goossens 1970 over het pronomen *gij*). De Schutter (1998), Rys & Taeldeman (2007) en vooral Taeldeman (2008) hebben echter aangetoond dat heel wat van de vaak genoemde tussentaalkenmerken in een veel ruimer gebied dan enkel de Brabantse dialectregio endogeen zijn, en dat wordt ondersteund door de *Morfologische, Syntactische en Fonologische Atlassen van de Nederlandse Dialecten*.⁶ Op basis van Taeldeman (2008) en Rys & Taeldeman (2007) hebben we twaalf substandaardfeatures geselecteerd (zie tabel 2), die niet alleen op basis van hun regionale spreiding maar ook volgens hun gebruiksfrequentie 'algemeen Vlaams' zouden mogen worden genoemd, hoewel dat niet voor elk kenmerk onomstotelijk aangetoond is – en dus al helemaal niet als het om het taalgebruik van de jongste generatie gaat.

In dit onderzoek werd nagegaan hoe vaak deze substandaardfeatures gerealiseerd worden in de informele chatspeak van Vlaamse tieners, in verhouding tot hun standaardtalige equivalenten. Bijzondere aandacht gaat uit naar regionale verschillen: de bestudeerde substandaardfeatures moeten een voldoende hoge frequentie halen in de drie bestudeerde regio's om beschouwd te kunnen worden als (relatief) stabiele markers van de tussentaal zoals ze door Vlaamse tieners wordt geproduceerd.

⁶ MAND I, De Schutter et al. (2005); MAND II, Goeman et al. (2008); SAND I, Barbiers et al. (2005); SAND II, Barbiers et al. (2008); FAND II, Goossens et al. (2000); FAND IV, De Wulf et al. (2005).

Tabel 2: Linguïstische variabelen

Variabele	Standaardvariant	Tussentaalvariant
Diminutiefsuffix	<u>-je</u> (en allomorfen) <i>boek<u>je</u>, uurt<u>je</u>, bloemp<u>je</u></i>	<u>-ke</u> (en allomorfen) <i>boek<u>ke</u>, uur<u>ke</u>, bloem<u>ke</u></i>
Adnominale flexie voor mann. enkelv. substantieven	<u>Ø, -e</u> <i>mijn broer</i> <i>geen toff<u>e</u> hond</i>	<u>-en</u> <i>mijnen broer</i> <i>genen toffen hond</i>
Pronomina 2 enk.: volle subjects-, objects- en possessiefvormen	<u>ijj, je, jou, jouw</u> <i>Komt <u>jouw/je</u> zus met <u>je</u> mee?</i> <i>Jij komt met <u>je</u> zus mee.</i>	<u>gij, ge, u, uw</u> <i>Komt <u>uw</u> zus met <u>u</u> mee?</i> <i>Gij komt <u>uw</u> zus mee.</i>
Pronomina 2 enk.: subjectsvormen bij inversie	<u>ijj, je</u> <i>Kom <u>je</u> ook?</i>	<u>gij, ge, -de, -te, -degij, -tegij</u> <i>Komt <u>ge</u> ook? Kom<u>de</u> ook?</i>
Subject-verdubbeling 1 enk.	<u>Enkel pronomen</u> <i>Heb <u>ik</u> dat gezegd?</i>	<u>Gereduplicateerd pronomen</u> <i>Heb(<u>be</u>)kik da gezegd?</i>
Subject-verdubbeling 2 enk.	<u>Enkel pronomen</u> <i>Heb <u>ijj</u> dat gezegd?</i>	<u>Gereduplicateerd pronomen</u> <i>Heb<u>de</u> <u>gij</u> da gezegd?</i>
Imperatief	<u>Ø</u> <i>Blijf <u>staan!</u> Zwijg <u>eens!</u></i>	<u>-t</u> <i>Blijft <u>staan!</u> Zwi<u>g</u>t eens!</i>
Expletief <i>dat</i> na subordinatoren	<u>Subordinator + Ø</u> <i>Ik weet <u>wie</u> er komt.</i> <i>Toen <u>hij</u> naar huis ging, ...</i>	<u>Subordinator + <i>dat</i></u> <i>Ik weet <u>wie dat</u> er komt.</i> <i>Toen <u>dat</u> hij naar huis ging, ...</i>
Negatie	<u>Enkele negatie</u> <i>Hij is <u>nooit</u> geweest.</i> <i>Ik heb <u>nergens</u> zin in.</i>	<u>Dubbele negatie</u> <i>Hij is <u>nooit ni</u> geweest.</i> <i>Ik heb <u>nergens geen</u> zin in.</i>
Inleidend voegwoord beknopte bijzin	<u>om</u> <i>Ze komt <u>om</u> te praten.</i> <i>Hij hoopt <u>om</u> te blijven.</i>	<u>voor, van</u> <i>Ze komt <u>voor</u> te praten.</i> <i>Hij hoopt <u>van</u> te blijven</i>
Eind- <i>t</i> in korte functiewoorden	<u>-t</u> <i>Dat kan <u>niet</u>.</i>	<u>Ø</u> <i>Da kan ni.</i>
Anlaut- <i>h</i>	<u>h-</u> <i><u>heel</u> haar <u>huis</u></i>	<u>Ø</u> <i>eel aar uis</i>

Tien van de twaalf variabelen zijn morfologisch of syntactisch van aard. Met uitzondering van de imperatief op *-t* worden ze alle vermeld in Taeldeman (2008) als “zich stabiliserende kenmerken in Vlaamse tussentaal”.⁷ Omdat die imperatiefvorm wel als tussentaalmarker wordt vermeld door Van Gijssel et al. (2008: 213-214) en Geeraerts & De Sutter (2003: 58) en onlosmakelijk verbonden is met het pronominale *gij*-systeem (Van der Horst 2008: 1162), werd

⁷ Het enige door Taeldeman (2008) vermelde algemene tussentaalkenmerk dat in deze paper niet wordt behandeld, is het gebruik van *gaan* in een zuiver futurale betekenis, in de plaats van het Standaardnederlandse *zullen*. Methodologisch bleek het niet haalbaar om in een corpus met een dergelijke omvang alle relevante vormen te detecteren. Een manuele filtering op louter semantische gronden zou te tijdrovend en soms ook voor al te veel interpretatie vatbaar geweest zijn.

deze variabele aan de lijst toegevoegd. Daarnaast worden twee fonologische variabelen behandeld, de *t*-deletie en de *h*-procopie, die volgens Taeldeman & Rys (2007: 6-7) “het fonologische bindmiddel vormen binnen Vlaamse tussentaalvariëteiten” en waarvoor de variatie gemakkelijk in het schriftbeeld kan worden weergegeven (zij het voor de *t*-deletie makkelijker dan voor de *h*-procopie, cf. infra). Dat laatste is voor andere fonologische tussentaalfeatures niet het geval, wat hen a priori tot ongeschikte onderzoeksvariabelen maakt (bv. hersyllabering van de auslautconsonant, zoals in *on-terven*). Lexicale kenmerken worden buiten beschouwing gelaten.

Om de productie van deze twaalf kenmerken in het chatcorpus in kaart te brengen, werden de data automatisch geëxtraheerd met behulp van *Python*-scripts, waarna ze manueel uitgefilterd werden. Er werden zo veel mogelijk spellingsvarianten in rekening gebracht, maar de omvang van het corpus liet niet toe om voor alle variabelen het volledige paradigma te bestuderen. Daarom werd er vaak met een (uitgebreide) steekproef gewerkt, met name voor:

- de adnominale flexie: het volledige paradigma aan bezittelijke, aanwijzende, onbepaalde en vragende voornaamwoorden werd onderzocht, net als een selectie van twaalf hoogfrequente adjectieven. Lidwoorden werden, omwille van hun frequentie en de omvang van het corpus, buiten beschouwing gelaten;
- de invertie subjectspronomina (2 enk.): zoals uit tabel 1 blijkt, wordt de realisatie van het pronomen van de tweede persoon enkelvoud op drie manieren als variabele geoperationaliseerd: (1) de volle (subjects-, objects- en possessief)vormen, die exhaustief worden bekeken (*jij, je, jou* en *jouw* vs. *gij, ge, u* en *uw*); (2) de subjectspronomina bij inversie, waarbij ook de enclitische en dubbelvormen worden betrokken, op basis van een steekproef van vijftien hoogfrequente werkwoorden (bv. *kom jij/je* vs. *komt gij/ge* en *komde(gij)*); (3) het verdubbelingsprincipe an sich, i.e. alle ‘enkele’ subjectsvormen bij inversie (ongeacht hun (sub)standaardstatus) tegenover alle dubbelvormen, met behulp van diezelfde vijftien werkwoorden (bv. *kom jij/je, komt gij/ge* en *komde* vs. *komdegij*). Het onderscheid tussen (1) en (2) was noodzakelijk, omdat de enclitische en de dubbelvormen niet exhaustief geïnventariseerd konden worden;
- subjectverdubbeling (1 en 2 enk.): cf. supra;
- de imperatief: met behulp van een steekproef van twintig hoogfrequente werkwoorden waarvan de betekenis imperatiefgebruik toelaat (bv. *hebben* werd uitgesloten);
- expletief *dat*: alle onderschikkende voegwoorden die *dat*-insertie toelaten, behalve *wat* (wegens te veel ruis) en *die* (wegens een aantoonbare beperktere geografische distributie, zie SAND I, kaart 84a);

- de negatie: enkel de negatoren die *altijd* verdubbeling toelaten (*nergens, niemand, nooit*) werden geanalyseerd. De andere negatoren, *niet, geen* en *niets/niks* werden enkel in de analyses betrokken als ‘verdubbelende’ elementen;
- de eind-*t*: op basis van de korte functiewoorden *dat, wat* en *niet*;
- de anlaut-*h*: met behulp van een steekproef van twintig frequente *h*-initiale woorden.

De overige variabelen – het diminutiefsuffix, de volle pronomina 2 enk. en het inleidend voegwoord van de beknopte bijzin – werden exhaustief geanalyseerd. Voor de historisch-dialectologische achtergrond⁸ en een uitvoerige bespreking van de gehanteerde methodologie per variabele, zie De Decker (2014).

De statistische verwerking van de resultaten werd gecompliceerd door de ongebalancheerde datastructuur van het chattaalcorpus: de individuele bijdragen van de chatters verschillen sterk (zie tabel 1), zodat de gemiddelde scores een ietwat vertekend beeld zouden kunnen geven. Daarom werd er voor elk van de twaalf linguïstische variabelen afzonderlijk een *generalized linear-mixed effects model met een random factor voor de chatters*⁹ gebruikt om na te gaan hoe systematisch het effect van de onafhankelijke variabele (i.c. regio) zich bij de chatters per kenmerk voordoet. Een *generalized linear mixed-effects model* controleert namelijk ook voor de onderlinge variatie tussen de individuele chatters, die los staat van de effecten van de onafhankelijke variabelen, zoals regio.¹⁰ De responsvariabele in het model was telkens binair (standaardvariant = 0; tussentaalvariant = 1).

Samengevat trachten de analyses dus een antwoord te bieden op de volgende onderzoeksvragen:

- (1) Hoe frequent worden substandaardvarianten die typisch worden geacht voor ‘de’ Vlaamse tussentaal, effectief geproduceerd in de spontane en informele chattaal van Vlaamse tieners?
- (2) Blijken die substandaardelementen inderdaad wijdverbreid en dus ‘algemeen Vlaams’ of zijn ze toch aan regionale variatie onderhevig?
- (3) Wat kunnen frequentiecijfers op basis van chatmateriaal reveleren over variatie in gesproken taal? In welke mate beïnvloeden genregebonden effecten – zoals de impact van schrijftaalautomatismen en het beknoptheidsmaxime – de verhoudingen?

⁸ Van de (mogelijke) impact daarvan op de frequentie en de distributie van de verschillende varianten maken we in deze bijdrage abstractie.

⁹ Bates, Mächler & Bolker (2012). Alle analyses werden uitgevoerd met het statistische softwarepakket *R* (R Development Core Team, 2011).

¹⁰ In datzelfde model werden overigens ook het geslacht en de leeftijd van de chatters als controlevariabelen opgenomen, maar die factoren worden in deze paper verder niet behandeld. Voor een uitvoerige bespreking van gender- en leeftijdsverschillen bij de productie van de bestudeerde tussentaalvarianten in Vlaamse tienerchattaal, zie De Decker (2014).

- (4) Wat leren deze bevindingen in het algemeen over de voordelen en de beperkingen van chatdata als alternatief corpus voor dit type variationeel linguïstisch onderzoek?

In deze bijdrage ligt de focus voornamelijk op (1) en (2), terwijl (3) en (4) eerder zijdelings aan bod zullen komen. Toch zijn de laatste twee vragen voldoende pertinent om er bij de analyse van de data regelmatig op te alluderen.

4. ANALYSE

In tabel 3 worden voor de twaalf variabelen de resultaten van de kwantitatieve analyse van het tienerchatcorpus samengebracht: telkens wordt per regio het procentuele aandeel van de tussentaalvariant (%) in het totale aantal realisaties (*n*) vermeld.

Tabel 3: Productie tussentaalvarianten (%) in Vlaamse tienerchattaal (t.o.v. totaal aantal tokens (*n*)): regionale variatie

	Brab-Antw		Lim		W-Vl	
	%	n	%	n	%	n
Diminutief	61,18	6.865	29,02	3.249	26,88	5.297
Adnom. flexie	40,77	3.046	0,97	518	8,88	608
Pron. 2E: vol	96,37	24.682	58,51	10.790	34,92	16.436
Pron. 2E: subj.	97,49	9.925	60,64	1.748	17,53	2.128
Subj.verd. 1E	2,98	8.783	0,27	735	6,48	1.435
Subj.verd. 2E	27,31	5.408	1,22	1.639	3,26	1.994
Imperatief	9,30	18.708	0,89	2.483	4,43	3.563
Expl. <i>dat</i>	31,35	4.194	7,76	606	49,20	626
Negatie	0,83	1.328	0,78	386	1,10	726
Vgw. bekn. bz.	18,00	2.867	6,94	245	13,90	295
Eind-t	93,29	57.354	61,26	9.037	81,53	14.939
Anlaut-h	2,83	22.381	1,52	5.991	32,38	6.733

Voor een uitvoerige analyse per variabele verwijzen we opnieuw naar De Decker (2014). Toch laten de cijfers in tabel 3 ons toe om enkele patronen te detecteren die relevant zijn voor de vraagstellingen die in deze paper aan bod komen.

Ten eerste blijkt dat er op basis van de chatconversaties van Vlaamse tieners slechts een beperkt aantal sterk vertegenwoordigde tussentaalmarkers kan worden onderscheiden – al lijkt het plausibel dat het aandeel van de standaardvarianten onder invloed van (voornamelijk) schrijftaalautomatismen globaal genomen wat lager zal liggen dan in gesproken taal. Enkel het diminutiefsuffix *-ke*, de volle vormen van het pronominale *gij*-systeem (*gij* en *ge*,

maar ook de objects- en possessievormen *u* en *uw*) en de *t*-deletie halen in de informele en spontane interactie van tieners uit de drie regio's een voldoende hoge gebruiksfrequentie om het label 'algemeen Vlaams' of 'stabiel tussentaalkenmerk' te verdienen. De invertie subjectsvormen van het pronominale *gij*-systeem (incl. enclitisch *-de* en *-te*) staan in het centrum (97,49%) en het oosten (60,64%) ook erg sterk, maar ondervinden in het westen (17,53%) duidelijk concurrentie van *je*, i.e. niet alleen de standaardtalige maar ook de endogene, dialectische variant.

Eventueel verdient ook de insertie van expletief *dat* het etiket van stabiele tussentaalmarker, al komt dit feature bij Limburgse chatters beduidend minder voor (7,76%). Het is echter opvallend genoeg, op de *t*-deletie na, wel de hoogst 'scorende' tussentaalmarker in de West-Vlaamse chatdata en samen met *h-procope* de enige die in de kustprovincie significant vaker voorkomt dan in de andere regio's (zie tabel 4 voor de resultaten van de statistische verwerking). Voor alle andere kenmerken is die voorhoederol weggelegd voor de Brabants-Antwerpse regio, wat indicatief lijkt voor de bepalende invloed van het centrum op de verspreiding van tussentaal (zie o.m. Goossens 2000; Willemyns 2005).

Ten tweede blijkt in de chatdata voor enkele variabelen de gebruiksfrequentie van de substandaardvariant onmiskenbaar onderhevig aan regionale variatie. Met name de toevoeging van een buigings-*n* aan adnominale woorden, de imperatiefvorming op *-t* en de *h-procope* worden alle maar in één regio frequent geattesteerd, hoewel ze vanuit historisch-dialectologisch perspectief in een veel ruimer gebied endogeen zijn (cf. supra). Dat lijkt er dus op te wijzen dat deze features – althans voor de jongste generatie – geen algemeen Vlaamse features (meer) zijn. Ook de subjectverdubbeling in de tweede persoon enkelvoud wordt in één regio, met name de Brabants-Antwerpse beduidend vaker geattesteerd dan in de twee andere, maar die regionale verschillen blijken evenwel niet statistisch significant (zie tabel 4).

Wel is het mogelijk dat de werking van schrijftaalautomatismen en het beknoptheidsmaxime de productie van bijvoorbeeld de adnominale buigings-*n* in chatspeak in zekere mate hebben belemmerd. De substandaardvariant heeft namelijk geen geofficialiseerde spelling en is (een beetje) langer dan de standaardvorm. Het lijkt echter evident dat die genregebonden effecten in alle regio's een vergelijkbare impact moeten hebben – er is geen enkele indicatie voor het tegendeel. Dat zou dus betekenen dat chatdata een betrouwbaar inzicht kunnen verschaffen in regionale variatiepatronen en dat er wel degelijk besloten mag worden dat het bestudeerde type adnominale flexie veel minder sterk verankerd lijkt te zijn in de omgangstaal van tieners uit de periferie dan in die van tieners uit centrum. Een soortgelijke redenering gaat op voor de imperatiefvorming op *-t*, al impliceert de toevoeging van een *-t* aan de werk-

woordstam in tegenstelling tot de adnominale flexievormen op *-n* geen niet-standaard woordbeeld.

H-procope komt dan weer het vaakst voor in de West-Vlaamse chatdata (32,38%), wat gezien de traditionele *g/h*-verwarring in de kustprovincie misschien niet geheel onverwacht is. Toch zijn de erg lage scores voor de *h*-loze vormen in de andere regio's enigszins contra-intuïtief. Mogelijk legt deze variabele een beperking van het chatgenre bloot: het weglaten van de beginletter van een woord is allicht een al te ingrijpend procedé dat het schriftbeeld te drastisch verandert en nefaste gevolgen kan hebben voor het 'begrip' bij de lezer (cf. bv. Johnson & Eisler 2012). Dat impliceert dat het genre an sich de weergave van *h-procope* in chatspeak per definitie in grotere mate zou verhinderen dan die van pakweg *t*-deletie. Dat de anlaut-*h* in de chatconversaties van West-Vlaamse tieners toch nog in zowat één op de drie steekproefwoorden wordt weggelaten, suggereert dan dat ze in hun (gesproken) omgangstaal wel heel erg zwak staat.

Tot slot blijken enkele variabelen in de drie regio's (relatief) lage standaardcores te laten optekenen. Zo lijken dubbele negatie, subjectverdubbeling in de eerste persoon enkelvoud en – zij het minder uitgesproken – het gebruik van *voor* en *van* als inleidende voegwoorden van een beknopte bijzin niet als prominente of stabiele markers van de Vlaamse tussentaal van de jongste generatie beschouwd te kunnen worden. Hoewel het beknoptheidsmaxime (in het geval van subject- en negatieverdubbeling) en schrijftaalautomatismen wellicht belemmerende factoren zijn geweest, kunnen ze niet volstaan als de enige verklaring voor het lage aantal tussentaalvarianten (zie ook De Decker, Vandekerckhove & Sandra te versch.). De insertie van een expletief *dat* na een subordinator gaat immers bijvoorbeeld óók in tegen het beknoptheidsmaxime en de realisatie van de standaardtaalige adnominale flexie vergt eveneens een afwijking van de standaardschrijfwijze, en toch blijken deze tussentaalmerken in ten minste één bestudeerde regio behoorlijk frequent te kunnen voorkomen in het chatmateriaal (resp. West-Vlaanderen en Brabant-Antwerpen, zie tabel 3). Mochten dubbele negatie en subjectverdubbeling in de gesproken omgangstaal van Vlaamse tieners sterk verankerd zijn, dan zou er dus – naar analogie met de resultaten voor expletief *dat* en adnominale flexie – toch een zekere mate van transfer naar chattaal verwacht kunnen worden. Dat ze in het corpus maar weinig geattesteerd worden, lijkt dan ook te wijzen op een lage frequentie in de informele tienerspreektaal.¹¹ De genregebonden

¹¹ Aan de productie van zowel subjectverdubbeling (Vandekerckhove 1993; Nuyts 1995) als dubbele negatie (Van der Wouden 1997; Zeijlstra 2004) is weliswaar een semantisch-pragmatisch aspect verbonden, dat wijst op een correlatie tussen verdubbeling en beklemtoning. Dat verband is echter in geen geval absoluut: nadruk verhoogt de kans op verdubbeling, maar verdubbeling impliceert niet automatisch nadruk (zie ook Zeijlstra 2004). Los van deze kwestie is het duidelijk dat beide standaardvarianten in de omgangstaal van de jongste generatie Vlamingen (zoals die zich in de chatdata manifesteert) slechts een marginale positie innemen.

effecten beïnvloeden met andere woorden de vastgestelde scores allicht wel, maar hun impact is duidelijk niet van die aard dat bepaalde varianten die in gesproken omgangstaal gebruikelijk zijn, in chatconversaties systematisch uitgesloten worden.

De meeste regionale verschillen tussen de geobserveerde frequenties uit tabel 3 bleken volgens het *generalized linear mixed-effects model* – dat ook de invloed van de individuele chatters in rekening brengt (cf. § 3) – statistisch significant (met $p < 0,05$).^{12,13} Voor elke linguïstische variabele afzonderlijk werden post-hoc Tukey-tests uitgevoerd voor de drie vergelijkingen tussen de verschillende regio's (Brabant-Antwerpen vs. Limburg, Brabant-Antwerpen vs. West-Vlaanderen en Limburg vs. West-Vlaanderen) (zie tabel 4). De variatie bleek voor de beide types subjectverdubbeling en de dubbele negatie in geen enkele van de drie regio-vergelijkingen significant. Voor de realisatie van het inleidend voegwoord van de beknopte bijzin gaven twee van de drie analyses een niet-significant resultaat. Voor de adnominale flexie en de imperatiefvorming was alleen het verschil tussen Limburg en West-Vlaanderen niet significant, voor de *t*-deletie dat tussen Brabant-Antwerpen en West-Vlaanderen. In tabel 4 worden de resultaten van al deze statistische analyses gebundeld. Een negatieve *z*-waarde wijst daarbij op een hogere tussentaalscore voor de 'eerste' regio in de vergelijking (*Brabant-Antwerpen* in de eerste twee vergelijkingen en *Limburg* in de derde). Een positieve *z*-waarde impliceert het tegenovergestelde.

Tabel 4: Productie tussentaalvarianten in Vlaamse tienerchattaal: generalized linear mixed-effects model

Variabele	Regio's	Estimate	St. error	<i>z</i>	<i>p</i>
Diminutief	B-A vs. Lim	-0,868	0,132	-6,593	< 0,001
	B-A vs. W-VI	-1,120	0,128	-8,746	< 0,001
	Lim vs. W-VI	-0,252	0,074	-3,402	0,002
Adnominale flexie	B-A vs. Lim	-4,438	1,543	-2,876	0,010
	B-A vs. W-VI	-2,182	0,757	-2,882	0,010
	Lim vs. W-VI	2,256	1,534	1,470	0,292
Pron. 2E: vol	B-A vs. Lim	-2,630	0,150	-17,50	< 0,001
	B-A vs. W-VI	-4,122	0,149	-27,69	< 0,001
	Lim vs. W-VI	-1,492	0,053	-28,03	< 0,001

¹² Likelihood-ratiotests (per linguïstische variabele afzonderlijk uitgevoerd) hebben aangetoond dat de opname van de onafhankelijke variabele *regio* in het *mixed-effects model* een significante bijdrage toevoegt ten opzichte van het model met alleen de controlevariabelen *geslacht* en *leeftijd* (met voor elke linguïstische variabele $p < 0,001$, behalve voor dubbele negatie ($p = 0,945$) en de realisatie van het inleidend voegwoord van de beknopte bijzin ($p = 1$), waarvoor de regionale verschillen ook volgens de post-hoc Tukey-tests niet significant blijken (zie tabel 4)).

¹³ De determinatiecoëfficiënt R^2 , die aangeeft hoeveel van de variabiliteit door het gehanteerde statistische model wordt verklaard, verschilt sterk per variabele (diminutief: .39; adnominale flexie: .40; pers. vnw. 2E (vol): .71; pers. vnw. 2E (subj.): .89; subjectverdubbeling 1E: .28; subjectverdubbeling 2E: .14; imperatief: .32; expletief *dar*: .18; negatie: .33; vgw. beknopte bijzin: .14; eind-*t*: .55; anlaut-*h*: .62).

Tabel 4: Productie tussentaalvarianten in Vlaamse tienerchattaal: generalized linear mixed-effects model (vervolg)

Variabele	Regio's	Estimate	St. error	z	p
Pron. 2E: subj.	B-A vs. Lim	-1,813	0,431	-4,206	< 0,001
	B-A vs. W-VI	-8,454	0,474	-17,831	< 0,001
	Lim vs. W-VI	-6,641	0,306	-21,719	< 0,001
Subj.verd. 1E	B-A vs. Lim	-1,240	11,121	-0,112	0,993
	B-A vs. W-VI	1,873	4,059	0,462	0,882
	Lim vs. W-VI	3,114	10,589	0,294	0,950
Subj.verd. 2E	B-A vs. Lim	-2,279	1,363	-1,672	0,214
	B-A vs. W-VI	-1,426	1,122	-1,272	0,409
	Lim vs. W-VI	0,853	1,413	0,603	0,817
Imperatief	B-A vs. Lim	-2,836	0,548	-5,180	< 0,001
	B-A vs. W-VI	-1,643	0,392	-4,187	< 0,001
	Lim vs. W-VI	1,194	0,556	2,148	0,078
Expletief <i>dat</i>	B-A vs. Lim	-1,548	0,233	-6,633	< 0,001
	B-A vs. W-VI	1,032	0,182	5,667	< 0,001
	Lim vs. W-VI	2,580	0,217	11,910	< 0,001
Negatie	B-A vs. Lim	-0,678	7,995	-0,085	0,996
	B-A vs. W-VI	-0,344	6,930	-0,050	0,999
	Lim vs. W-VI	0,333	4,730	0,070	0,997
Vgw. beknopte bz.	B-A vs. Lim	-0,789	0,473	-1,666	0,217
	B-A vs. W-VI	0,543	0,412	1,318	0,384
	Lim vs. W-VI	1,332	0,489	2,725	0,017
Eind- <i>t</i>	B-A vs. Lim	-2,402	0,234	-10,250	< 0,001
	B-A vs. W-VI	-0,531	0,233	-2,277	0,055
	Lim vs. W-VI	1,872	0,114	16,422	< 0,001
Anlaut- <i>h</i>	B-A vs. Lim	-1,788	0,296	-6,033	< 0,001
	B-A vs. W-VI	2,521	0,213	11,859	< 0,001
	Lim vs. W-VI	4,308	0,223	19,334	< 0,001

5. CONCLUSIES

Taeldeman (2008: 31) hanteerde twee parameters om te bepalen of een dialectogeen element de status van ‘algemeen Vlaamse’ tussentaalmarker verdient: een “behoorlijk” hoge gebruiksfrequentie en een ruime regionale spreiding. In dit onderzoek werd gepeild naar de gebruiksfrequentie van twaalf potentiële algemeen Vlaamse tussentaalmarkers in de spontane en informele chatconversaties van Vlaamse tieners uit zowel het talige centrum als de westelijke en oostelijke periferie. Met betrekking tot de geografische distributie blijkt dat iedere onderzochte substandaardvariant in (ten minste een deel van) elke bestudeerde regio wordt geattesteerd (zie tabel 3). Qua frequentie blijken er echter vele en vaak aanzienlijke verschillen op te treden, die veelal statistisch significant blijken (zie tabel 4). De centrale Brabants-Antwerpse regio komt voor heel wat variabelen uit het onderzoek naar voren als het sterkste bastion

van de tussentaalvarianten. Toch lijkt ook West-Vlaanderen voor twee kenmerken als epicentrum te fungeren, namelijk expletief *dat* en de *h*-procope.

We kunnen echter niet om de vaststelling heen dat nogal wat zogenaamde tussentaalmarkers door tieners uit de periferie in (veel) mindere mate worden geproduceerd dan door tieners uit het centrum. Die Brabantse dominantie komt niet geheel onverwacht: omdat in dit gebied het dialectverlies het grootst is (Vandekerckhove 2009), is er sowieso meer ruimte voor een ‘informele standaardisering’ (Cajot 1999; 2010; Grondelaers & Van Hout 2011). Bovendien bestaat de consensus dat Brabanders en Antwerpenaren, omwille van het socio-economische overwicht van hun regio, in vergelijking met Limburgers en West-Vlamingen meer ‘zelfvertrouwen’ hebben als het op tussentaalgebruik aankomt (Plevoets 2008; Impe 2010). Die Brabantse voorhoederol blijkt door de chattaalanalyses dus tot op zekere hoogte te worden bevestigd: vele typische tussentaalkenmerken staan in het centrum erg sterk. Het substandaardiseringsproces blijkt dus (voorlopig?) evenwel niet door te dringen tot het taalgebruik in de perifere regio’s. Of zij de Brabantse trend in een latere fase wél zullen navolgen, valt uit deze analyse, die natuurlijk slechts een momentopname is, niet op te maken. Deze conclusie impliceert echter in geen geval dat West-Vlaamse en Limburgse tieners per definitie ‘standaardtaliger’ chatten dan hun Brabants-Antwerpse leeftijdsgenoten. Integendeel, computationeel-linguïstische analyses op basis van Netlogmateriaal – waaronder ook de Netlogdata uit dit onderzoek – hebben aangetoond dat West-Vlaamse tieners significant méér regionaal gekleurde niet-standaardwoorden in hun online communicatie integreren (Peersman et al. te versch.) dan hun Brabantse en Antwerpse leeftijdsgenoten. Dat West-Vlamingen dus blijkbaar wel frequent *andere* regionalismen in hun chattaal opnemen terwijl ze nogal wat zogenaamd ‘algemene’ tussentaalmarkers slechts in beperkte mate produceren, illustreert des te meer dat die laatste niet sterk verankerd zijn in hun spontane en informele taalgebruik.

Van de features die in deze paper behandeld werden, kunnen er dus slechts een handvol op basis van hun gebruiksfrequentie en hun geografische distributie in Vlaamse tienerchattaal ‘algemeen Vlaams’ worden genoemd. Bij heel wat onderzochte variabelen dwingen de resultaten ons ertoe om een vraagteken te plaatsen bij die status. Ze blijken immers geen wijdverbreide, prominente markers van het informele en spontane taalgebruik van de jongste generatie Vlamingen, zoals dat zich in hun geschreven chattaal manifesteert. Die laatste twee elementen zijn uiteraard essentieel: (1) het gaat om de jongste generatie, wat niet uitsluit dat de features (veel) sterker verankerd zijn in de omgangstaal van oudere generaties, en (2) de data zijn tot stand gekomen binnen een specifiek medium en genre.

We kunnen dan ook niet zomaar aannemen dat absolute gebruiksfrequenties die in geschreven chatspeak worden geattesteerd, ook voor ander genres of media (zoals gesproken taal) gelden. Er zijn immers genre- en mediumgerelateerde factoren die een belemmerende impact kunnen hebben op de productie van bepaalde substandaardvarianten in chattaal, namelijk schrijftaalautomatismen en het beknoptheidsmaxime en, zoals opgemerkt in verband met de *h-procope*, de leesbaarheid en ‘herkenbaarheid’ van het woordbeeld. Dat maakt dat er – enigszins veralgemenend – mag worden verondersteld dat het aandeel van de tussentaalvormen globaal hoger zal liggen in gesproken data. Het lijkt echter plausibel dat de vastgestelde regionale variatiepatronen wél over de genregrenzen heen generaliseerbaar zijn en dus een betrouwbare weergave bieden van regionale variatie in informele spreektaal. Hoewel de resultaten altijd binnen de context van het genre moeten worden geïnterpreteerd, kan het gebruik van chatmateriaal als alternatief corpus voor variationeel linguïstisch onderzoek naar spreektaalkenmerken dus wel degelijk patronen van taalvariatie blootleggen, die dan vervolgens toelaten om gericht en efficiënt onderzoek op basis van gesproken data te voeren.

De finale conclusie luidt dat de informele omgangstaal van Vlaamse tieners (nog steeds) aan heel wat regionale variatie onderhevig is en dat er voor die leeftijdscategorie van een geografisch homogene en dus ‘algemeen Vlaamse’ tussentaal (nog) niet echt sprake lijkt te zijn. Bepaalde substandaardvarianten zijn in bepaalde regio’s wel vrij sterk verankerd (bv. expletief *dat* en adnominale flexie in het Brabants-Antwerpse dialectgebied, behandeld in De Decker & Vandekerckhove 2012b), maar een grootschalige analyse met een groot aantal variabelen noopt tot nuancering: het stabiliserende en homogeniserende effect van bepaalde dialectogene elementen blijkt zeker niet te mogen worden overschat. Die onmiskenbare en inherente variabiliteit manifesteert zich behalve op regionaal overigens ook op intra- en interpersoonlijk niveau (zie De Decker 2014). Dat maakt dat Vlaamse tienerchattaal, net zoals gesproken Vlaamse omgangstaal, adequaat kan worden benaderd met behulp van het schuifknoppenmodel (De Caluwe 2009: 17-19) – zij het weliswaar in een meer gecompliceerde versie, waarin de positie van de verschillende schuifknoppen niet alleen aan bijvoorbeeld individuele, contextuele en regionale parameters onderhevig is maar ook aan het beknoptheidsmaxime en schrijftaalautomatismen. De chatconversaties van Vlaamse tieners lijken op die manier een illustratie te vormen van een *destandaardiseringsproces* (Fairclough 1992). Die term wordt almaar vaker gebruikt om de huidige situatie van het gesproken Nederlands in Vlaanderen te omschrijven, met name als een “standard language vacuum”, waarin de hoge mate van variabiliteit impliceert dat er – op vlak van status, schoonheid en sprekersprestige – niet zoiets bestaat als de ‘beste’ variëteit (Grondelaers, Van Hout & Speelman 2011: 217-218). Dat

geldt allicht des te meer voor tieners en hun taalgedrag in chatmedia, want in chattaal wordt variabiliteit duidelijk niet alleen getolereerd, maar ook gecultiveerd.

BIBLIOGRAFIE

- Androutsopoulos, J. (2006). 'Multilingualism, diaspora, and the Internet', *Journal of Sociolinguistics* 10, 520-547.
- Androutsopoulos, J. (2010). 'The study of language and space in media discourse', in: P. Auer & J. Schmidt (eds), *Language and Space: An International Handbook of Linguistic Variation*. Berlijn/New York: De Gruyter, 740-758.
- Androutsopoulos, J. (2011a). 'From variation to heteroglossia in the study of computer-mediated discourse', in: C. Thurlow & K. Mroczek (eds), *Digital Discourse: Language in the New Media*. Oxford: Oxford University Press, 277-298.
- Androutsopoulos, J. (2011b). 'Language change and digital media: a review of conceptions and evidence', in: T. Kristiansen & N. Coupland (eds), *Standard languages and language standards in a changing Europe*. Oslo: Novus, 145-160.
- Androutsopoulos, J. (2013). 'Code-switching in computer-mediated communication', in: S. Herring, D. Stein & T. Virtanen (eds), *Pragmatics of Computer-Mediated Communication*. Berlijn: Mouton De Gruyter, 667-694.
- Androutsopoulos, J. & J. Spreckels (2010). 'Varietät und stil: Zwei integrationsvorschläge', in: E. Ziegler, J. Scharloth & P. Gilles (eds), *Variatio delectat. Empirische Evidenzen und theoretische Passungen sprachlicher Variation*. Frankfurt: Peter Lang, 197-214.
- Barbiers, S., H. Bennis, G. De Vogelaer, M. Devos & M. Van der Ham (2005). *Syntactische Atlas van de Nederlandse Dialecten. Deel I*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Barbiers, S., J. Van der Auwera, H. Bennis, E. Boef, G. De Vogelaer & M. Van der Ham (2008). *Syntactische Atlas van de Nederlandse Dialecten. Deel II*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Bates, D., M. Mächler & B. Bolker (2012). *lme4: Linear mixed-effects models using Eigen and Eigen++* (R package version 0.999375-42). Online raadpleegbaar: <http://cran.r-project.org/web/packages/lme4/index.html>.
- Cajot, J. (1998). 'Een omgangstaal voor alledag. Vlaanderens eigen weg', *Streven* 11, 999-1008.
- Cajot, J. (1999). 'Vlaanderens eeuwige weg naar een standaardtaal', *Bedrijfsbeheer & Taalbedrijf. Jubileumboek 30 jaar VLEKHO*. Brussel: VLEKHO, 367-379.
- Cajot, J. (2010). 'Van het Nederlands weg? De omgangstaal in Vlaanderen', *Ons Erfdeel* 53/1, 14-25.
- De Caluwe, J. (2009). 'Tussentaal wordt omgangstaal in Vlaanderen', *Nederlandse Taalkunde* 14/1, 8-25.

- De Decker, B. (2014). *De chattaal van Vlaamse tieners: een taalgeografische analyse van Vlaamse (sub)standaardiseringsprocessen tegen de achtergrond van de internationale chatcultuur*. Doctoraal proefschrift: Universiteit Antwerpen.
- De Decker, B. & R. Vandekerckhove (2012a). 'English in Flemish adolescents' computer-mediated discourse. A corpus-based study', *English World-Wide* 33/3, 321-351.
- De Decker, B. & R. Vandekerckhove (2012b). 'Stabilizing features in substandard Flemish: the chat language of Flemish teenagers as a test case', *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik* 79/2, 129-148.
- De Decker, B., R. Vandekerckhove & D. Sandra (te versch.). 'When two basic principles clash: about the validity of written chat language as a research tool for spoken language variation. Flemish chatspeak as a test case', *Journal of Language Contact*.
- De Schutter, G. (1998). 'Talen, taalgemeenschappen en taalnormen in Vlaams-België', *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 108/2-3, 227-251.
- De Schutter, G., B. Van den Berg, T. Goeman & T. De Jong (2005). *Morfologische Atlas van de Nederlandse Dialecten. Deel I*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- De Wulf, C., J. Goossens & J. Taeldeman (2005). *Fonologische Atlas van de Nederlandse Dialecten. Deel IV: De consonanten*. Gent: Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde.
- Devos, M. & R. Vandekerckhove (2005). *Taal in stad en land. West-Vlaams*. Tielt: Lannoo.
- Eckert, P. (1997). 'Why Ethnography?', in: U.-B. Kotsinas, A.-B. Stenstrom & A.-M. Karlsson (eds), *Ungdomssprak i Norden*. Stockholm: Stockholm University, 52-62.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Geeraerts, D. & G. De Sutter (2003). "'Ma wa zegdegij nu? Da kanekik nie verstaan zelle!' Taalgedrag, taalbeleid en taalattitudes in Vlaanderen', in: J. Stroop (ed.), *Waar gaat het Nederlands naartoe? Panorama van een taal*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 54-64.
- Goeman, T., M. Van Oostendorp, P. Van Reenen, O. Koornwinder & B. Van den Berg (2008). *Morfologische Atlas van de Nederlandse Dialecten. Deel II*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Goossens, J. (1970). 'Belgisch Beschaafd Nederlands en Brabantse expansie', *De nieuwe taalgids. Van Haeringnummer*, 54-70.
- Goossens, J. (2000). 'De toekomst van het Nederlands in Vlaanderen', *Ons Erfdeel* 43/1, 2-13.
- Goossens, J., J. Taeldeman & G. Verleyen (2000). *Fonologische Atlas van de Nederlandse Dialecten. Deel II: De Westgermaanse korte vocalen in open lettergreep*. Gent: Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde.
- Grondelaers, S. & R. Van Hout (2011). 'The standard language situation in the Low Countries: top-down and bottom-up variations on a diaglossic theme', *Journal of Germanic linguistics* 23/3, 199-243.

- Grondelaers, S., R. Van Hout & D. Speelman (2011). 'A perceptual typology of standard language situations in the Low Countries', in: T. Kristiansen & N. Coupland (eds), *Standard languages and language standards in a changing Europe*. Oslo: Novus, 199-222.
- Herring, S. (2001). 'Computer-mediated Discourse', in: D. Schiffrin, D. Tannen & H. Hamilton (eds), *The Handbook of Discourse Analysis*. Oxford: Blackwell, 612-634.
- Huffaker, D. & S. Calvert (2005). 'Gender, identity, and language use in teenage blogs', *Journal of Computer-Mediated Communication* 10/2. Online raadpleegbaar: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.2005.tb00238.x/full>.
- Impe, L. (2010). *Mutual intelligibility of national and regional varieties of Dutch in the Low Countries*. Doctoraal proefschrift: K.U. Leuven.
- Johnson, R. & M. Eisler (2012). 'The importance of the first and the last letter in words during sentence reading', *Acta Psychologica* 141, 336-351.
- Kapidzic, S. & S. Herring (2010). 'Gender, communication, and self-representation in teen chatrooms revisited: have patterns changed?', *Journal of Computer-Mediated Communication* 17/1, 39-59.
- Leppänen, S. & A. Piirainen-Marsh (2009). 'Language policy in the making: an analysis of bilingual gaming activities', *Language Policy* 8, 261-284.
- Leppänen, S., A. Pitkänen-Huhta, A. Piirainen-Marsh, T. Nikula & S. Peuronen (2009). 'Young people's translocal new media uses: A multiperspective analysis of language choice and heteroglossia', *Journal of Computer-Mediated Communication* 14, 1980-1107.
- Lybaert, C. (2011). 'Hoe percipieert een taalkundige leek het Vlaamse taallandschap?', *Handelingen van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis* 64, 123-146.
- Milroy, J. & C. Llamas (2013). 'Social Networks', in: J.K. Chambers & N. Schilling (eds), *The Handbook of Language Variation and Change*. Malden: Wiley/Blackwell, 409-427.
- Nuyts, J. (1995). "Subjectspronomen en dubbele pronominale constructies in het Antwerps", *Taal en Tongval* 47, 43-58.
- Paolillo, J. (2001). 'Language variation on Internet Relay Chat. A social network approach', *Journal of Sociolinguistics* 5/2, 180-213.
- Peersman, C., W. Daelemans, R. Vandekerckhove, B. Vandekerckhove & L. Van Vaerenbergh (te versch.). 'The effects of age, gender and region on non-standard linguistic variation in online social networks'.
- Plevoets, K. (2008). *Tussen spreek- en standaardtaal. Een corpusgebaseerd onderzoek naar de situationele, regionale en sociale verspreiding van enkele morfosyntactische verschijnselen uit het gesproken Belgisch-Nederlands*. Doctoraal proefschrift: K.U. Leuven.
- Plevoets, K. (2013). 'De status van de Vlaamse tussentaal: Een analyse van enkele socio-economische determinanten', *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 129/3, 191-233.

- R Development Core Team (2011). *R: A language and environment for statistical computing*. Online raadpleegbaar op <http://www.R-project.org>.
- Rys, K. & J. Taeldean (2007). 'Fonologische ingrediënten van Vlaamse tussentaal', in: D. Sandra, R. Rymenans, P. Cuvelier & P. Van Petegem (eds), *Tussen taal, spelling en onderwijs. Essays bij het emeritaat van Frans Daems*. Gent: Academia Press, 1-9.
- Schlobinski, P. (2005). 'Mündlichkeit/Schriftlichkeit in den Neuen Medien', in: L. Eichinger & W. Kallmeyer (eds), *Standardvariation. Wie viel Variation verträgt die deutsche Sprache?*. Berlin/New York: De Gruyter, 126-142.
- Taeldean, J. (1992). 'Welk Nederlands voor Vlamingen?', *Nederlands Van Nu* 40/2, 33-52.
- Taeldean, J. (2008). 'Zich stabiliserende grammaticale kenmerken in Vlaamse tussentaal', *Taal en Tongval* 60, 26-50.
- Van der Horst, J. (2008). *Geschiedenis van de Nederlandse syntaxis*. Leuven: Universitaire Pers.
- Van der Wouden, T. (1997). *Negative Contexts. Collocation, polarity, and multiple negation*. Londen: Routledge.
- Van Gijssel, S., D. Speelman & D. Geeraerts (2008). 'Style shifting in commercials', *Journal of Pragmatics* 40, 205-226.
- Van Hoof, S. (2013). *Feiten en fictie. Een sociolinguïstische analyse van het taalgebruik in fictieseries op de Vlaamse openbare oproep (1977-2012)*. Doctoraal proefschrift: Universiteit Antwerpen.
- Van Istendael, G. (1989). *Het Belgisch labyrint*. Amsterdam: Arbeiderspers.
- Vandekerckhove, R. (1993). "Dialectverlies in West-Vlaanderen? De vitaliteit van het Deerlijkse dialect", *Taal en Tongval, themanummer 6: Dialectverlies en regiolectvorming*, 120-135.
- Vandekerckhove, R. (2005). 'Belgian Dutch versus Netherlandic Dutch: New patterns of divergence? On pronouns of address and diminutives', *Multilingua* 24, 379-397.
- Vandekerckhove, R. (2009). 'Dialect loss and dialect vitality in Flanders', *International Journal of the Sociology of Language* 196-197, 73-97.
- Vandekerckhove, R. & J. Nobels (2010). 'Code Eclecticism: Linguistic variation and code alternation in the chat language of Flemish teenagers', *Journal of Sociolinguistics* 14, 645-665.
- Willemys, R. (2005). 'Verkavelingsbrabants. Werkt het integratiemodel ook voor tussentalen?', *Neerlandica extra muros* 43/3, 27-40.
- Zeijlstra, H. (2004). *Sentential Negation and Negative Concord*. Utrecht: LOT.